

УДК 330.341.1:338.246

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С. Яців, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-5242-7845

Львівський національний університет природокористування

О. Смулка, доктор філософії

ORCID ID: 0000-0002-5549-4744

© С. Яців, О. Смулка, 2024

[https:// 10.31734/agrarecon2024.03-04.053](https://10.31734/agrarecon2024.03-04.053)**Яців С., Смулка О. Державне регулювання інноваційної діяльності**

Висвітлено сутність державного регулювання інноваційної діяльності та особливості реалізації державної інноваційної політики в Україні. Державне регулювання інноваційної діяльності розглядається як комплекс здійснюваних державними органами заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для ефективної інноваційної діяльності на різних організаційних рівнях. Розглянуто сукупність методів стимулювання інноваційної активності, виокремлено соціальні методи. Вони спрямовані на організацію громадянського контролю за реалізацією інноваційних проєктів, формування в суспільстві світоглядних цінностей, пов'язаних з інноваційним розвитком.

Для оцінки ефективності державного регулювання інноваційної діяльності опрацьовано матеріали дослідницького проєкту з визначення Глобального індексу інновацій та дані Державної служби статистики України про рівень фінансування наукових досліджень і розробок, витрат підприємств на інноваційну діяльність. Дійдено висновку про низьку ефективність державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Зауважено, що в умовах воєнного стану немає можливостей для суттєвого збільшення бюджетного фінансування програм і проєктів інноваційного розвитку. Тому вдосконалення механізму державного регулювання інноваційної діяльності потрібно пов'язувати насамперед із створенням сприятливого інституційного середовища для інвестицій у інноваційні проєкти коштів приватних інвесторів, з іноземних джерел. Важливим завданням є формування довіри до інвестиційної політики держави та до окремих організацій, які забезпечують реалізацію цієї політики.

Опрацьовано матеріал про основні напрями державного регулювання інноваційної діяльності в низці провідних країн світу. Зазначено, що окремі практики з цього досвіду застосовують в Україні. В інноваційній політиці, що реалізовується в Україні, потрібно більшою мірою враховувати особливості і запити окремих регіонів, зокрема розробляючи та реалізовуючи регіональні цільові програми інноваційного розвитку.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державне регулювання, методи регулювання, бюджетне фінансування, інноваційні проєкти, Глобальний індекс інновацій.

Yatsiv S., Smulka O. State innovation activity regulation

The article emphasizes the importance of state regulation in innovation activities and the specific challenges involved in executing the state innovation policy in Ukraine. It describes the efforts made by state authorities to create favorable conditions for successful innovation at various organizational levels, which are regarded as part of state regulation. The article identifies a range of methods to stimulate innovation activities, particularly social methods aimed at organizing civic oversight of innovative projects and cultivating societal values related to creative development.

To evaluate the effectiveness of state regulation in innovation, the article references materials from a research project on the Global Innovation Index and data from the State Statistics Service of Ukraine concerning funding levels for research and development, as well as expenses related to innovation activities in enterprises. The findings suggest that the state regulation of innovation in Ukraine could be improved. The current martial law situation limits opportunities for a significant increase in budget funding for innovation development programs and projects. Therefore, enhancing the mechanisms of state regulation should focus on creating a supportive institutional environment that encourages investment in innovative projects from private and foreign sources. Building trust in the state investment policy and the organizations responsible for its implementation is a critical task.

Additionally, the article reviews key directions for state innovation regulation in several leading countries, noting that certain practices from these examples could be beneficial for Ukraine. It recommends placing greater emphasis on the unique characteristics and requirements of each region in the innovation policy

implemented in Ukraine. Developing and implementing regional targeted programs for innovation development is suggested as a potential tool for improvement.

Keywords: *innovation activity, state regulation, regulatory methods, budget financing, innovation projects, Global Innovation Index.*

Постановка проблеми. Інноваційна активність для будь-якої економічної системи є одним із основних чинників її розвитку. Питання забезпечення цієї активності розв'язують на різних організаційних рівнях – від окремого підприємства до національного, враховуючи й тренди інноваційного розвитку в умовах глобалізації. Від формування та застосування ефективних механізмів інноваційної діяльності залежить доля України: рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених країн чи залишатиметься стагнувочною країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу (Гець ред., 2015, с. 5). З наявністю таких механізмів тісно пов'язані перспективи повоєнного відродження України, набуття нею членства в Європейському Союзі.

Інноваційний розвиток економіки забезпечується насамперед діяльністю суб'єктів господарювання. Державні органи не повинні прямо втручатися в інноваційні процеси (Бондарчук, 2018, с. 32). Натомість держава повинна створити таке інституційне середовище, яке стимулює до інвестицій у продукування та комерціалізацію інновацій суб'єктами господарювання.

В Україні створений певний механізм державного впливу на інноваційну діяльність. Цей механізм є основним інструментом реалізації державної інноваційної політики, головною метою якої є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни (Про інноваційну діяльність, 2002). Водночас зміст окремих елементів зазначеного механізму та засади їх застосування потрібно уточнювати з урахуванням макроекономічних змін, спричинених воєнним станом в Україні, та досвіду інноваційного розвитку міжнародних економічних систем, до інтеграції в які прагне наша країна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бондарчук Н. виділяє основні завдання держави в рамках регулювання нею інноваційної діяльності, які передбачають: визначення науково-технічних та технологіч-

них пріоритетів в умовах обмеженості ресурсів; розроблення інноваційної та науково-технічної політики, яка відображає взаємні інтереси науки, галузей економіки, інвесторів, бюджетне фінансування так званих базисних інновацій, створення умов для ефективного функціонування інноваційного ринку (Бондарчук, 2018, с. 34).

Дослідники виділяють ключові проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Вони стосуються нормативно-правового, інфраструктурного та фінансового забезпечення інноваційного розвитку (Малініна та Причепка, 2018, с. 54; Паламаренко, 2020), невеликої питомої ваги малих інноваційних підприємств, кризового стану науки, низького рівня інноваційної культури (Бондарчук, 2018, с. 35), неузгодженості інноваційних стратегій на різних організаційних рівнях (Юринець та Петрух, 2018, с. 81), слабкої інтегрованості в міжнародну науково-технічну, інноваційну кооперацію (Скиба, 2017, с. 123). Рудь Н. та Федас Д. роблять доволі категоричний висновок про те, що сьогодні державна підтримка формування інноваційної економіки в Україні практично відсутня (2021, с. 27).

У наукових публікаціях вчені розглядають інструментарій, що застосовує держава з метою впливу на інноваційну діяльність. У низці праць автори виділяють прямі та непрямі методи стимулювання державою інноваційної сфери (Водянка, Підгірна та Сироїжко, 2018, с. 81; Логоша та Дяченко, 2023, с. 57; Паламаренко, 2020). Прямі методи стосуються безпосереднього виділення ресурсів підприємствам та організаціям для забезпечення їхньої інноваційної діяльності, непрямі – насамперед податкових та інших пільг відповідним суб'єктам. Жукова Л. доповнює зазначені методи інструментами «далекої дії», які базуються на цінностях (фундаментальна наука, освіта, культура) та забезпечують вирішення стратегічних завдань національного довгострокового розвитку (2019, с. 90).

Паламаренко Я. (2020) вважає, що концепція державного регулювання інноваційних процесів має охоплювати важелі еко-

номічного, фінансового, організаційного забезпечення, охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також конкретизує зміст відповідних важелів. Васильєва Л. (2019) та Разживін В. (2017) досліджують можливість застосування як державне регулювання інноваційної діяльності податково-го стимулювання.

Згалат-Лозинська Л. виділила перспективні напрями вдосконалення державного регулювання процесу управління інноваційними проектами, серед яких зазначено необхідність підвищити видатки на науку під час формування держбюджету, переглянути підходи до визначення вартості праці науковців (2020, с. 12). Натомість Рудь Н. та Федас Д. вважають, що спершу слід запросити іноземних експертів, які проведуть незалежний аналіз перспектив та можливостей України в інноваційній діяльності, й лише після цього потрібно розробляти нові стратегії державної підтримки науковців (2021, с. 37).

У низці праць (Антохов, 2015; Водянка, Підгірна та Сироїчко, 2018; Логоша та Дяченко, 2023; Паламаренко, 2020; Паризький, 2017; Сақун, 2017; Флегантова, 2019) їхні автори розглядають можливості імплементації в Україні зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційної діяльності. Перспективи інноваційного розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів проаналізовані в ґрунтовній праці низки провідних вчених Національної академії наук України (Геєць, ред., 2015, с. 311–334). Дослідники зауважують важливість приведення українських законодавчих норм, що регулюють інноваційну діяльність, до європейських стандартів. При цьому зазначають, що прийняття нових законів було б зайвим, оскільки в Україні вже діє велика кількість нормативно-правових актів, і їхнє збільшення могло би призвести до ще більшого безладу та дисбалансу (Makhinchuk, V. et al. 2021, с. 7).

Важливість забезпечення інноваційного розвитку економіки України обумовлює важливість продовження дослідження державного регулювання цього процесу з урахуванням інституційних та економічних умов, у яких перебуває країна.

Постановка завдання. У дослідженні ставили завдання розглянути особливості державного регулювання інноваційної дія-

льності в Україні на різних організаційних рівнях та окреслити основні напрями його вдосконалення з урахуванням наявних умов та перспектив євроінтеграційних процесів країни.

Методика дослідження та матеріали. У процесі дослідження застосовували низку методів: абстрактно-логічний, індукції та дедукції – для формування теоретичних уявлень про сутність і принципи державного регулювання інноваційної діяльності; абстрагування – для виокремлення найвагоміших інструментів державного впливу на інноваційні процеси; аналізу та синтезу – для деталізації об'єкта дослідження, що дало змогу виділити окремі складові механізму державного регулювання інноваційної діяльності; порівняння – для опрацювання даних про участь держави у фінансуванні інноваційних процесів. У дослідженні використано дані Державної служби статистики України, річних видань Глобального індексу інновацій, опублікованих Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, матеріали, висвітлені в наукових публікаціях вітчизняних економістів з відповідної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Регуляторний вплив з боку державних органів на економічні процеси здійснюється на основі чинної нормативно-правової бази, яка визначає принципи здійснення підприємницької діяльності, забезпечує права та свободи суб'єктів – її учасників. Державні органи покликані контролювати та стимулювати процес розвитку економічних систем, у тому числі інноваційного розвитку підприємств, використовуючи для цього за потреби інструменти фінансової підтримки.

Стаття 3 Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002) визначає принципи державної інноваційної політики. Вони передбачають визначення державних пріоритетів у відповідній діяльності, формування необхідної нормативно-правової бази, створення умов для збереження й ефективного використання науково-технічного потенціалу, значна частина якого перебуває в прямому підпорядкуванні держави. Передбачене залучення держави до: забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; підтримки міжнародної науково-технологічної кооперації; трансферу техно-

логій; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; фінансової та інформаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності; підготовки кадрів у відповідній сфері тощо. Зазначений закон конкретизує повноваження та компетенції окремих державних органів влади у сфері регулювання інноваційної діяльності.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється за допомогою певних методів та заходів, які використовуються для планування, створення, регулювання і контролювання інноваційної діяльності. У сукупності методів, що застосовуються державними органами для стимулювання інноваційної діяльності, можна виділити такі їхні групи:

- політико-правові – розробка та вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює економічні процеси та відносини, зокрема притік іноземних інвестицій, запровадження ліцензій та квот, пов'язаних із виробництвом та переміщенням інноваційної продукції;

- податкові – податкові пільги для окремих категорій суб'єктів інноваційної діяльності, податкові санкції за порушення встановлених норм;

- фінансового стимулювання – базове фінансування з бюджету розвитку освіти та науки, субсидії та дотації окремим суб'єктам інноваційної діяльності, пряме фінансування з державного та місцевого бюджетів інноваційних проєктів, полегшення доступності та умов надання комерційними банками позик для підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, зокрема надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проєктів (Про інноваційну діяльність, 2002);

- адміністративні – розробка та реалізація інноваційних проєктів з розвитку інноваційної інфраструктури, державне замовлення на інноваційний продукт, митне регулювання переміщення товарів, пов'язаних з інноваційною діяльністю, захист авторських прав на інноваційний продукт;

- соціальні – організація громадянського контролю за реалізацією соціально орієнтованих інноваційних проєктів, використання таких проєктів для пропаганди соціальних цінностей.

Доцільно наголосити на важливості соціальних методів державного регулювання інноваційної діяльності, які належно не висвітлені в наукових публікаціях чи програмних документах. Такі методи важливі, оскільки формують у суспільстві світоглядні цінності щодо розуміння важливості інноваційного розвитку, ролі науки в забезпеченні соціального прогресу. Вони заохочують громадян до обговорення ініціатив із розвитку освіти, впровадження у практиці бізнесу стандартів соціальної відповідальності.

Певне уявлення про загальну ефективність державного регулювання інноваційною діяльністю в Україні можна отримати з матеріалів дослідницького проєкту – Глобальний індекс інновацій (ГІ), який із низкою партнерів реалізовує Всесвітня організація інтелектуальної власності. Ці матеріали, які щорічно публікують виконавці проєкту, використовують уряди в усьому світі для оцінки та покращання своєї інноваційної політики (World International Property Organization, 2024, с. 325).

Один із індикаторів ГІ – Індекс ефективності державного управління – відображає думку експертів щодо якості державних послуг, якості роботи державних служб, зокрема формування та реалізації ними урядової політики, а також довіри до такої політики в окремих країнах (World International Property Organization, 2024, с. 282). У 2021 році за зазначеним критерієм Україна займала 90-е, у 2023 – 95-е місце з-поміж 132 оцінюваних країн, у 2024 році – опустилася на 99-е місце з-поміж 133 країн, що розглядалися в рейтингу (WIPO, 2024). Відповідний критерій відображає ефективність державного управління економікою в країні загалом, та немає підстав вважати, що характеристики регуляторного впливу державних органів на інноваційну діяльність є суттєво інакшими. Упродовж усього періоду визначення ГІ в його матеріалах оцінка ефективності державного управління в Україні оцінювалася доволі низько, а з початком повномасштабної воєнної агресії ситуація погіршилася.

Одним із ключових індикаторів умов для інноваційного розвитку, що склалися в країні, є рівень фінансування витрат на наукові дослідження і розробки. Законом України «Про наукову і науково-технічну діяль-

ність» (2015) передбачене бюджетне фінансування наукової й науково-технічної діяльності в розмірі не менше ніж 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України з доведенням у перспективі рівня фінансування такої діяльності з усіх джерел до трьох відсотків ВВП. Однак реальні показники залишаються дуже далекими від цих положень. У 2015 році, коли прийняли зазначений закон, частка витрат з усіх джерел на наукові дослідження і розробки в Україні становила 0,55 % у ВВП, у 2021 році вона знизилася до 0,38%, у 2023 році – до 0,33 % у ВВП. У 2023 році рівень фінансованих із державного бюджету витрат на наукові дослідження і розробки становив лише 0,12 % у ВВП країни (Наука, технології та інновації, 2024). Для порівняння, у 2023 році в країнах Європей-

ського Союзу обсяг витрат на наукові дослідження і розробки становив 2,25 % у ВВП цих країн, у Китаї – 2,56 %, Японії – 3,41 %, США – 3,59 %, Південній Кореї – 4,85 % у ВВП (Eurostat, 2024). А з урахуванням реального ВВП на душу населення відставання України від економічно розвинених країн за фінансуванням науки дуже велике.

Фінансове стимулювання з боку держави інноваційної діяльності передбачає не тільки безпосередні видатки з бюджету на реалізацію відповідних програм, а й створення умов до залучення коштів на проведення наукових досліджень і розробок з інших джерел. Роль держави у фінансовому стимулюванні інноваційної діяльності в Україні ілюструють дані, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Роль держави у фінансуванні інноваційної діяльності в Україні*

Рік	Кошти державного бюджету у витратах промислових підприємств України на інновації		Кошти державного бюджету у фінансуванні наукових досліджень і розробок організацій України	
	млн грн	частка в загальному обсязі витрат, %	млн грн	частка в загальному обсязі фінансування, %
2018	639,1	5,2	6222,7	37,1
2019	556,5	3,9	6754,7	39,0
2020	279,5	1,9	7411,8	43,5
2021	8630,1	41,4
2022	258,0	3,4	10994,9	64,2
2023	8005,5	37,5

* Розраховано з використанням джерела (Наука, технології та інновації, 2024)

Держава бере певну участь у фінансуванні впровадження суб'єктами господарювання інноваційних розробок. Відстежити масштаби такої підтримки в Україні можна на прикладі промислових підприємств (за іншими основними галузями Державна служба статистики України інформації не подає). Протягом останніх років простежувалася тенденція до зменшення частки коштів з державного бюджету у витратах цих підприємств на інноваційну діяльність. У 2022 році вона становила 3,4 %. Звичайно, основні видатки на інновації повинні нести самі підприємства, що спостерігається і в Україні (81,7 % у 2023 році). Проблемою є не частка, а недостатній обсяг відповідних витрат.

Загальний обсяг фінансування наукових досліджень і розробок організацій України у 2023 році порівняно з попереднім помітно зріс, однак частка коштів державного бюджету у відповідних видатках зменшила-

ся як у абсолютному, так і у відносному ви- мірах. Зважаючи на брак державної підтримки, суб'єктам господарювання і науковим установам доводиться шукати інші варіанти фінансування інноваційної діяльності. Варто зауважити частку у відповідному фінансуванні коштів з іноземних джерел. Ця частка 2021 року становила 19,7 %, 2023 – зменшилася до 16,4 % (Наука, технології та інновації, 2024).

Рівень фінансування наукових досліджень та розробок в Україні з -за кордону загалом заслуговує на позитивну оцінку. У 2023 році за часткою відповідних витрат у ВВП країни Україна зайняла відносно високе 36-е місце у ГП (у 2024 році цей індикатор розробники ГП не розглядали). Натомість за рівнем фінансування наукових досліджень і розробок бізнесом Україна в рейтингу ГП зайняла у 2023 році 58-е, у 2024 році – 61-е місце (WIPO, 2024). Зважаючи на брак коштів із внутрішніх джерел,

держава закликає українських учених брати участь у реалізації міжнародних програм наукової та освітньої співпраці (Горизонт Європа, Еразмус+ тощо).

В умовах воєнного стану та повоєнного відродження України зростає роль позабюджетних фондів фінансування інноваційного розвитку. Вони можуть створюватися на підприємствах за рахунок відрахувань від їхніх прибутків, передбачати залучення коштів приватних некомерційних організацій тощо. Державі доцільно передбачити, що відрахування до таких фондів не обтяжуватимуться податковими платежами. Це стимулюватиме бізнес вкладати кошти у власний інноваційний розвиток.

Обґрунтовуючи засади державного регулювання інноваційної діяльності, доцільно звернути увагу на досвід розвинених країн світу. Усі вони широко застосовують податкові пільги, дотації, кредити, субсидії та інші форми стимулювання інноваційної діяльності. У цих країнах сформовані ефективні моделі державної участі в організації інноваційної діяльності, елементи яких можуть бути впроваджені й у вітчизняній практиці. Підходи, що застосовуються в окремих країнах, відображені в табл. 2.

Доволі поширеним явищем є прямі та непрямі методи державної фінансової підтримки інноваційного розвитку. Попри те, для економічно розвинених країн світу характерна орієнтація на створення сприятливих умов для залучення в інноваційну сферу приватних інвестицій, а державні кошти відіграють в інноваційному процесі другорядну роль (Паризький, 2017, с. 66). Винятком можна вважати Китай, де в наукових дослідженнях домінує академічна наука (Антохов, 2015, с. 12). В усіх розвинених країнах держава забезпечує захист інтелектуальної власності та авторських прав (Самофалов, 2013, с. 109).

В економічно розвинених країнах практикується визначення пріоритетних галузей і сфер, у яких задекларована державна підтримка інноваційного розвитку. Такий підхід має місце і в Україні: Верховна Рада України затверджує на період до десяти років стратегічні пріоритетні напрями іннова-

ційної діяльності; на виконання цих напрямків на період до п'яти років визначає та затверджує Кабінет Міністрів України середньострокові пріоритетні напрями інноваційного розвитку (Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні, 2011).

Очевидно, що застосування в Україні досвіду державного регулювання інноваційної діяльності економічно розвинених країн не допускає простого його перенесення. Повинні бути враховані специфіка та стан економіки країни (Чичкало-Кондрацька, 2012, с. 430). Ухвалюючи рішення про розробку й застосування певного регуляторного інструменту, потрібно проаналізувати можливу його ефективність, тобто співвідношення очікуваного ефекту із затратами на застосування цього інструменту.

Для ефективної реалізації інноваційної політики країни створюють спеціалізовані органи, які забезпечують вироблення рішень із відповідних питань та застосовують інструменти їхньої реалізації. Мережа таких структур створена і в Україні. Серед них варто виокремити: Фонд розвитку інновацій – державний фонд, місією якого є сприяння через виділення на конкурсній основі грантів створенню та зростанню в Україні технологічних стартапів на ранній стадії їх розвитку; Державну інноваційну фінансово-кредитну установу, яка утворена з метою здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки; Національний фонд досліджень України, який надає грантову підтримку фундаментальних і прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок за визначеними урядом пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки; мережу Центрів підтримки технологій та інновацій, створених у рамках міжнародного проекту Всесвітньої організації інтелектуальної власності, метою функціонування яких є надання інформаційно-консультативної підтримки та послуг з питань охорони інтелектуальної власності, комерціалізації та просування інновацій в Україні та за кордоном (Міністерство економіки України, 2023).

Основні напрями державного стимулювання інноваційної діяльності у розвинених країнах світу

Країна	Основні засади участі держави в забезпечення інноваційного розвитку економіки	Форми стимулювання інноваційної діяльності
США	<ul style="list-style-type: none"> - обмежене втручання держави у вирішення проблем інноваційного спрямування, помітна роль приватного бізнесу серед виконавців науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; - функціонування Національного наукового фонду США, Національної дослідної ради, національної мережі виробництва інновацій та інших організаційних структур; - підтримка дрібного венчурного бізнесу 	Програмно-цільове фінансування, державні замовлення на контрактній основі; пільгове оподаткування (інвестиційний податковий кредит, прискорена амортизація, виключення витрат на наукові дослідження та розробки із суми оподаткованого доходу); підтримка кластерів
Японія	<ul style="list-style-type: none"> - співпраця державних структур та приватних компаній; - розробка довгострокових програм створення в малих містах зон новітніх технологій; - функціонування державних фондів для заохочення науково-дослідної діяльності, фонду сприяння малим і середнім венчурним підприємствам 	Пряме державне фінансування, що поширюється на малі та середні фірми; пільгові кредити; пільгове оподаткування, зокрема університетів та науково-дослідних інститутів; субсидії; мотивація молодих вчених, зокрема спрощення для них візового режиму; підтримка малих інноваційних підприємств
Франція	<ul style="list-style-type: none"> - формування інноваційної політики на регіональному, національному і наднаціональному (країн ЄС) рівнях; 	Дотації; субсидії; довгострокові позики; податкові кредити; кредитні гарантії; пільгове оподаткування
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> - структурна перебудова економіки в окремих регіонах, створення інноваційної інфраструктури на рівні світових стандартів; - створення наукових і технологічних парків із широким спектром функцій; - реалізація великомасштабних цільових проєктів зі значною часткою науково-інноваційного потенціалу, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу; 	Державне замовлення та державні закупівлі; дотації на підвищення кваліфікації науково-технічного персоналу; цільові безоплатні субсидії; оплата витрат на технічну експертизу; пільгові кредити; система страхування кредитів; прискорена амортизація
Великобританія	<ul style="list-style-type: none"> - створення сприятливого інвестиційного середовища; - функціонування на рівні окремих країн національних центрів (агентств), дорадчих та фінансових структур, діяльність яких спрямована на забезпечення розвитку наукових досліджень 	Пряме державне фінансування у вигляді субсидій і грантів; державне замовлення; підтримка провідних університетів; податкові пільги; норми прискореної амортизації; списання витрат на наукові дослідження і розробки на собівартість продукції; кредитні гарантії; спрощення адміністративних процедур
Китай	<ul style="list-style-type: none"> - державне фінансування і регулювання діяльності технопарків, науково-технічних організацій у визначених галузях на основі розроблених планів і програм; - розвиток науки в університетах; - стимулювання партнерства з іншими країнами у сфері науки й технологій 	Пільгове оподаткування; пільгові кредити; митні пільги; державна фінансова підтримка підприємств з інноваційними технологіями

* Сформовано на основі опрацювання джерел (Антохов, 2015; Давуд, 2017; Зубков, 2017; Касьяненко, 2011; Сакун, 2017; Тивончук, С. та Тивончук, А., 2013; Чичкало-Кондрацька, 2012)

У перспективі в Україні можлива трансформація наявних і створення нових інститутів реалізації інноваційної політики. Особливо важливим у цьому плані є формування довіри до таких інститутів та органів, що їх представляють. Досягти цього можна за рахунок залучення до діяльності відповідних структур представників бізнесу. Цей підхід у реалізації інноваційної політики узгоджується із застосуванням соціальних методів державного регулювання інноваційної діяльності.

Сьогодні фінансово підтримувана державою тематика наукових досліджень та інноваційних проєктів вимушено звужується потребами воєнного стану та повоєнного відродження України. Це не має негативно вплинути на інноваційну активність суб'єктів, які проводять дослідження та планують комерціалізацію інновацій за широким спектром економічних напрямків. У таких умовах важливо створити належні інституційні умови для участі бізнесу в реалізації інноваційних проєктів. Мова йде про розвиток системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, формування чітких орієнтирів і гарантій для інвесторів на тривалу перспективу. Останнє дасть змогу залучити закордонні інвестиції в розширений перелік галузей і сфер національної економіки.

У реалізації в Україні інноваційної політики доцільно більшою мірою враховувати особливості й запити окремих регіонів. В умовах воєнного стану диференціація регіонів країни за основними соціально-економічними характеристиками та потребами помітно зростає. Розробка й реалізація регіональних цільових програм інноваційного розвитку дадуть змогу сконцентрувати ресурси на вирішенні ключових проблем.

Висновки. Державне регулювання інноваційної діяльності розглядається як ком-

плекс здійснюваних державними органами заходів, спрямований на створення сприятливих умов (економічних, інституційних, соціальних) для ефективної інноваційної діяльності на різних організаційних рівнях. Здійснення відповідної регуляторної діяльності передбачає застосування комплексного підходу, який проявляється у використанні різних за спрямованістю методів стимулювання інноваційної активності. Серед цих методів доцільно виокремити групу соціальних, спрямованих на організацію громадянського контролю за реалізацією соціально орієнтованих інноваційних проєктів, формування в суспільстві пов'язаних з інноваційним розвитком світоглядних цінностей.

Ефективність державного регулювання інноваційної діяльності в Україні слід охарактеризувати як невисоку. Це проявляється в низьких оцінках ефективності державного регулювання загалом, у недостатньому фінансуванні з усіх можливих джерел наукових досліджень і розробок та витрат підприємств на інноваційну діяльність. Такі оцінки регуляторної діяльності та її результатів мають традиційний характер, а в умовах воєнного стану ситуація погіршилася.

Оскільки розраховувати на суттєве збільшення у близькій перспективі бюджетного фінансування програм і проєктів інноваційного розвитку в Україні не доводиться, удосконалення механізму державного регулювання інноваційної діяльності потрібно пов'язувати насамперед зі створенням сприятливого інституційного середовища та розвитку відповідної інфраструктури. Важливим завданням є формування довіри до інвестиційної політики держави та до окремих організацій, які забезпечують реалізацію цієї політики.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Антохов, А. А., 2015. Інноваційний розвиток економіки України через призму зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки*, 2, с. 7–15.

Бондарчук, Н. В., 2018. Удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*, 5, с. 32–36.

Васільєва, Л. М., 2019. Податкове стимулювання інноваційної діяльності в системі державного регулювання. *Молодий вчений*, 2 (2), с. 569–572.

Водянка, Л. Д., Підгірна В. С. та Сироїчко, К. В., 2018. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*, 9, с. 77–82.

Геєць, В. М. ред., 2015. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь*. Київ: НАН України.

Давуд, А. Д., 2017. Аналіз зарубіжного досвіду впливу економічних важелів на розвиток інноваційного середовища. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*, 5, с. 80–86.

Жукова, Л. М., 2019. Сучасні інституційні форми державного регулювання інноваційного розвитку. *Бізнес Інформ*, 4, с. 83–91.

Згалат-Лозинська, Л. О., 2020. Напрями удосконалення державного регулювання процесу управління інноваційними проектами в науковій сфері. *Підприємництво та інновації*, 13, с. 7–13.

Зубков, Р. С., 2017. Зарубіжний досвід інвестиційно-інноваційного розвитку регіону. *Інвестиції: практика та досвід*, 10, с. 11–16.

Касьяненко, В. О., 2011. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 4 (2), с. 200–204.

Логоша, Р. В. та Дяченко, М. В., 2023. Зарубіжний досвід застосування методів державного регулювання інноваційного розвитку АПК. *Формування ринкових відносин в Україні*, 1, с. 52–59.

Малініна, Н. М. та Причепя, І. В., 2018. Проблеми та перспективи державного регулювання інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*, 12, с. 53–58.

Міністерство економіки України, 2023. Інституції, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності [online] Доступно: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9e09cb5a-4c6e-4bc2-8445-4a4e1ebdbd76&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuInnovatsiinoiDialnosti> [Дата звернення 15 листопада 2024].

Наука, технології та інновації. *Державна служба статистики України*, 2024 [online] Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [Дата звернення 11 листопада 2024].

Паламаренко, Я. В., 2020. Концептуальні положення державного регулювання інноваційних процесів. *Державне управління: удосконалення та розвиток* [online], 4. Доступно: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1625> [Дата звернення 07 листопада 2024].

Паризький, І. В., 2017. Зарубіжний досвід державного управління інноваційно-технологічним розвитком економіки. *Економічний простір*, 118, с. 60–71.

Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV, у редакції від 31.03.2023 р., 2023 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [Дата звернення 05 листопада 2024].

Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII, у редакції від 15.11.2024 р., 2024 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [Дата звернення 20 листопада 2024].

Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 р. № 3715-VI, у редакції від 13.01.2024 р., 2024 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> [Дата звернення 05 листопада 2024].

Разживін, В. М., 2017. Світовий досвід державного податкового регулювання стимулювання інноваційної діяльності підприємств. *Економічний простір*, 128, с. 132–142.

Рудь, Н. Т. та Федас, Д., 2021. Державне регулювання та підтримка інноваційного розвитку економіки в Україні. *Економічний форум*, 3, с. 26–38.

Сақун, О. С., 2017. Зарубіжний досвід державної підтримки розвитку інновацій. *Причорноморські економічні студії*, 17, с. 52–56.

Самофалов, В. Б., 2013. Розвиток механізмів фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*, 2, с. 107–112.

Скиба, М. В., 2017. Теоретичні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності: сутність, мета та засоби. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 15 (2), с. 121–124.

Тивончук, С. О. та Тивончук, Я. О., 2013. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу України в ринкових умовах (концептуальні та методичні положення). *Економіка АПК*, 7, с. 98–105.

Флегантова, А. Л., 2019. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в контексті можливостей імплементації світового досвіду. *Європейський вектор економічного розвитку*, 2, с. 115–124.

Чичкало-Кондрацька, І. Б., 2012. Зарубіжний досвід використання механізмів стимулювання інноваційного розвитку. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*, 2, с. 420–432.

Юринець, З. В. та Петрух, О. А., 2018. Державне регулювання та фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*, 6, с. 79–82.

Eurostat, 2024. R&D expenditure [online] Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure [Accessed 22 November 2024].

Makhinchuk, V., Gusarov, K., Kulaha, E., Koroied, S., & Kovalenko, I., 2021. Problems of legislative regulation of innovative activity in Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 24 (2), pp. 1–8.

WIPO, 2024, Global Innovation Index [online] Available at: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> [Accessed 10 November 2024].

World Intellectual Property Organization (WIPO), 2024. Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. Geneva: WIPO. DOI:10.34667/tind.50062.

Стаття надійшла 30.11.2024

